

Mizel Oronoz EUSKAL KONFEDERAZIOAREN BOZERAMAILEA

«Hizkuntza Kontseilua ezin da zain eta haragirik gabeko hezur apaindura izan»

Iparraldeko euskalgintzari argazki zehatza atera dio Mizel Oronoz Euskal Konfederazioko bozeramaileak idatzi berri duen liburuan. Gogoetarako parada ederra eskaintzen du Oronozen liburuak, eta, halaber, beti da interesgarria Oronozekin gogoeta egitea, solas patxadatsua- ren bidez bada ere.

Euskalgintzari buruzko liburu mamitsua idatzi duzu, baina frantsesez. Zergatik?

Aitzineko liburuak euskaraz idatzi nuen. Pentsatzen nuen hau ere euskaraz egitea eta liburuaren heren bat horrela egin nuen. Alabaina, Frantziako Lehendakari- ritzarako hauteskundeak izan ziren anar- tean. Le Pen eta Chiracen arteko lehia horretan, eraginkorra frantsesez idaz- tea zela pentsatu nuen.

Zergatik izendatu horrela liburuak?

Hastapenean ez nekien nola izendatu, euskal kultur mugimendua edo euskal kulturaren aurkako mugimendua, hain- bertze izan baitira gure kontra izan diren trabak. Mespretxuaren garai edo aroa ere ederra zitekeen titulurako baina ber- tze idazle baten obra handiak du izen ho-

ri. Liburuan argi ikus daitezke zein izan diren euskararen aldeko indarrak, eta zein kontrakoak

Zergatik 1951-2001 epe hori?

1951n, lehen aldiz, Deixonne legeak ataka bat irekitzen zion euskarari. Eus- kalgintzak hautua baliatu zuen, Ikas sor- tu eta kultur mugimendu garrantzitsua abiatu zen. 2001 urtea Hizkuntza Kon- tseiluaren sorrera delako hautatu dut.

Zer iritzi duzu horri buruz?

Euskalgintzaren proposamena izan zen hastapenean, AEKtik jina, nahiz eta ondotik, beti bezala, hautetsiek eta ber- tze hainbertzek ideia bereganatu nahi izan duten, tantoak bere aldera tiratuz. Hizkuntza Kontseilua sortzea urrats ga- rrantzitsua da, berez. Alabaina, Frantzia- ko Konstituzioko bigarren artikulua hori, euskarari legezko estatutua ukatzen dio- na, hor da indarrean. Halaber, Frantziak ez du berretsi hizkuntza gutxituen Euro Ituna, eta horrek hizkuntza politika bera baldintzatzen du.

Zein izan da Estatuaren jarrera horri bu- ruz?

Hitzarmen Berezia aitzinera eramatea deliberatu zutelarik, prefetak biltzar ba- tera gomitatu gintuen. Han, gure eskuan neholako idazkirik ukan gabe, Hitzarmen Berezik puntuak aipatzen hasi zen ta- rrapataka. Beharrik norbait kanpora joan zen eta fotokopiak egin guri emateko. Oron buru, eskaintza hura onartzen ez genuela adierazi genion, eta hark guri gu- zia edo deus izanzen zela adierazi zigun. Azkenean, abenduaren 22an, Hitzarmen Bereziaren eskaintza berria egin zuten eta Hizkuntza Kontseilua sortu ondoren.

Nola ikusten duzu Hizkuntza Kontseilu- en errealitatea gaur egun?

Legia eta euskararen estatutuaren al- daketarik ematen ez baldin bada, hezur- duraz apainduriko lepokoa daraman egi- tura bihur daiteke, zain eta haragirik ga-

bekoa. Horregatik, nire liburuaren bidez, Hizkuntza Kontseiluaren lepoko hezur horien inguruan dauden eta egon behar duten zainak eta mamia erakutsi nahi nuen. Hizkuntza Kontseilua euskalgin- tzaren proposamena izan da eta euska- ren mesedetarako egon behar du, ez ne- horen zerbitzuko. Hizkuntza Kontseiluak ezin du izan kontrol dorre isolatua izan edo bilakatu, bere inguruan bitartekoak eta ahalak behar ditu eta horretarako le- geak, Frantziak, dagokion ezagutza eman behar dio euskarari.

Zure lana hiru mugimenduren ingurura mugatu da. Segidarik ukanen du?

Bistan da lan hau atal bati dagokiola soilik eta hezkuntzari dagokion atal guzia liburu honetatik kanpo gelditu da. Nik ar- gazki bat egin dut, ildo bat irudikatu. Orain bertze atal garrantzitsu guziak ai- patu beharko dira, unibertsitatea eta abar. Liburu honekin sail bat ireki da eta dagoeneko hezkuntzari buruzko lan bat burutzen ari dira. Bertan aipatuko dira Seaska, AEK eta unibertsitatea. Baina geroak geroko.

«Euskararen estatutuaren aldaketa behar da»

perantzak eta uztailan AEK-k, Seas- kak eta Arroak agiri bat atera zuten, kultur zentroaren eredu hori gaitzetsiz eta Pizkundearen jarrera kolokan eza- rriz. Traba guzien gainera Pizkunde- ak aitzina segitu zuen baina kultur zentroa desegin zen, hitzemandako estatutua ez zitzaielako eman euska- rari eta euskal kulturari.

Pizkundera, AEK, Seaska... euskal- gintza oro hastiatu zen zurikeriaz eta 1989ko apirilaren 14ean Deiar dar manifestaldia burutu zen lehen aldi- koz. Urte horietan Seaskak hainbat borroka eraman zituen. Manifestaldi eta zafaldi ugari burutu eta pairatu zi- tuzten euskaltzaleek, gose greba bu- rutu ere bai. 1992an bigarren Deia- rra burutu zen, ondoren hirugarrena, 1994an. Anartean, hain garrantzitsua bilakatuko zen Garapen Kontseilua sortu zen, Euskal Herria 2010 gogoeta aldia abiatu, Euskal Kultur Erakundera sortu eta, 1995ean, Hautetsien Kon- tseilua eratu zen. Zirimola horren on- dorio gisa Euskal Herriko Garapen Es- kema ondu zen, gerora hizkuntza an- tolaketaren ildoak markatuko zituen. Pizkundera ahuldua zegoen, eta eus- kalgintzak tresna berriak behar zituen.

Aldi berrian euskara izanen da alda- rrikapen nagusia, behingoz kultura eta hizkuntzarenak bereziz. Jean Louis Laka izan zen Euskal Konfederazioa- ren lehendakaria lehen hiru urteetan. 1998an, laugarren Deiadarra egin zen:

15.000 pertsonak eta 104 elkartek izenpetu zituzten euskararen aldeko aldarrikapenak. Ibilbide zidorra izan zuen Euskal Konfederazioak lehen ur- teetan. Bere baitan biltzen ziren elkar- teek egunerokotasunaren erronkari ihardetsi behar zioten eta horrez gain «bertze» elkarte bat kudeatu. Oronoz garai haietan sartu zen Euskal Konfe- derazioan. Bai Euskarari kanpainak suspertze berria ekarri zuen, eta Mia- rritzeko Aguilera errugbi zelaia bete- ikustean, Araba, Nafarroa, Gipuzkoa eta Bizkaiko futbol zelaia jendez gai- nezka ikusteak euskaltzaleen bihotz zolak inarrosi zituen. Anartean, Fran- tziak bere hizkuntza politika burutzen zuen: Frantziako Konstituzioko biga- rren artikulua ospetsua txertatu zuten, Frantziako hizkuntza frantsesa dela erranez. Horrez gain, urte luzez hiz- kuntza gutxituen euro ituna izenpe- tzeari uko egin zion, eta, azkenik, pre- siopean 35 neurri izenpetu bazituen ere (1999an), sekulan ez du erabaki hura berretsi.

Euskal Konfederazioak elkarlan sakona eraman du Kontseiluarekin. 2001ean, Ipar Euskal Herriko Hizkun- tza Kontseilua sortu zen. Xede berri- tzaile eta garrantzitsu hori AEKren hausnarketa eta eskakizuna izan zen. Ondoren Euskal Konfederazioak mamitu eta bultzatu zuen. Azkenik, ametsa gorpuztu eta bere ibilbidea abiatu du.

Mitterranden itxaropena

Frantziako Estatuko kultura eta hizkun- tza gutxituen alde hitzaldi sutsua egin zuen 1981eko martxoaren 14an Fran- cois Mitterrandek, Britainian, Lorient hirian. Orduan, Frantziako lehendakari gai sozialista zen. Mitterrand. Kultura eta hizkuntza horiei ezagutza eta ofizial- tasuna aitortzeko prest agertu zen, eta itxaropena piztu zuen Iparraldean. Ge- ro, orde, agintea eskuratu zuenean, oso bestelakoak izan ziren kontuak. Horra hor, Mitterranden hitzak:

«Ze mespretxua! Ez da nolanahi itzal- tzen mendeak iraun duen zapaldura, ezin geldiarazitzeko lana, erreposki beti aitzina doana, kultura apalduz, zangopi- latuz, debekatuz, populu baten nortasu- na ukatzeko. Altxatu dira sozialistak, le- hena Emile Masson, dio boz berak, gizo- naren aldeko daramaten gudua oihuka- tzeko, oihukatze alienazio hori errefu- satzen zutela... Sozialistentzat argi da populu bat bere barne min-minean kol-

patzen duzula haren mintzaira eta kultu- ra hunkitzen baduzu. Gora ezartzen du- gu bertzela izateko eskubidea. Desoho- ragarri da Frantziarentzat bere ontasu- naren baztertzeta, Europako erresuma izatea Frantzia bera osatzen duten lu- rraldeei beren kultur zuzenbideen erre- fusatzeta, berak izenpetu dituelarik na- zioarteko hitzarmenak. Desohoragarri da eman hitza ez errespetatzeta. Zer da karta hori egiazko ahalik gabe? Bozketa denboretarako jostagailu bat bezala. Ele onak baino gehiago ekintzak behar dira.

Ordu da, dio boz berak, orain erratea euskaldunek berek deliberatuko dutela beren kultur balore bereziei emanen die- ten inportantzia. Ordu da orain Frantzia- ko hizkuntzen eta kulturen estatus bat, legez ezagutua izan dadin. Ordu da orain, eskolako ateak ireki izan daitezen, herrialdeko irrati eta telebista batzorde batzuk antolatuak izan daitezen mintzai- ra horien zabaltzeko, merezi duten ere- mua onartua izan dadin bizi publikoan».